

eloquiorum. « Sed hæc, inquam, omnia hominum sunt voces ex illa mortis damnatione venientium. Nam si non est ista poena hominis, sed natura, nulla ista peccata sunt. » Deinde paulo post : « Relinquitur ergo, inquam, ut hæc poena justa de damnatione hominis veniat. » Nec mirandum est, quod vel ignorando non habet liberum arbitrium voluntatis ad eligendum quid recte faciat, vel resistente carnali consuetudine, quæ violentia mortalis successionis quodam modo naturaliter inolevit, videat quid recte faciendum sit, et velit, nec possit implere. Illa est enim peccati poena justissima, ut amittat quisque quo bene uti noluit, cum sine ulla posset difficultate, si vellet : id est autem, ut qui sciens recte non facit, amittat scire quid rectum sit ; et qui recte facere cum posset noluit, amittat posse cum velit. Nam sunt revera omni peccanti animæ duo ista poenalia, ignorantia, et difficultas. Ex ignorantia dehonestat error, ex difficultate cruciatus affligit. Sed approbare falsa pro veris, ut erret invitus, et resistente atque torquente dolore carnalis vinculi non posse a libidinis operibus temperare, non est natura instituti hominis, sed poena damnati. Cum autem de libera voluntate recte faciendi loquimur, de illa scilicet in qua homo factus est loquimur. » Hinc jam hominibus de ipsius ignorantiae difficultatisque in prolem primi hominis trajectis vitiis atque transfusis, velut justam querelam deponentibus ita responsum est. « Quibus breviter¹, inquam, respondetur, ut quiescat, et adversus Deum murmurare desistant. Recte enim fortasse quererentur, si erroris et libidinis nullus hominum victor existeret : cum vero ubique sit præsens, qui multis modis per creaturam sibi Domino servientem, adversum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem,

¹ Lib. 3, de libero arbit. c. 19.

diligentem adhortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem ; non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere quod ignoras ; neque illud quod vulnerata membra non colligis, sed quod volentem sanare contemnis. » Ita et exhortatus sum, quantum potui, ad recte vivendum ; et gratiam Dei non evacuavi, sine qua natura humana jam contenebrata atque vitiata illuminari non potest et sanari : de qua re cum istis tota vertitur quæstio, ne gratiam Dei quæ est in Christo Jesu Domino nostro, perversa naturæ defensione frustremus. De qua natura item paulo post dixi : « Etiam ipsam naturam aliter dicimus, cum proprie loquimur, naturam hominis in qua primum in suo genere inculpabilis factus est ; aliter istam, in qua ex illius damnati poena et ignari et carni subditi nascimur, juxta quem modum dicit Apostolus : « Fuimus enim et nos naturaliter filii iræ, sicut et cæteri¹. »

LXXXII. Si ergo volumus « Animos ad recte vivendum frigidos et pigros christianis exhortationibus excitare et accendere ; » primitus exhortemur ad fidem, qua Christiani fiant, et ejus nomini subjiciantur, sine quo salvi esse non possunt. Si autem jam Christiani sunt, et recte vivere negligunt ; verberentur terroribus, et præmiorum laudibus erigantur : ita sane, ut non solum ad bonas actiones, verum etiam ad pias orationes eos exhortari meminerimus, atque hac instruere sanitate doctrinæ, ut et illinc gratias agant, cum instituerint bene vivere, quod aliquid sine difficultate fecerint ; et ubi difficultatem aliquam sentiunt, fidelissimis et perseverantissimis precibus et misericordiæ promptis operibus facilitatem a Domino impetrare persistent. Sic autem proficientes, ubi et quando plenissima justitia perficiantur, non nimis

¹ Ephes. 11, 3.

curo: ubicumque autem et quodcumque perfecti fuerint, non nisi gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum perfici posse confirmo. Sane quando liquido cognoverint nullum peccatum se habere, non se dicant habere peccatum, ne veritas in eis non sit: sicut in eis veritas non est, qui cum habeant, non habere se dicunt.

LXXXIII. Valde autem « Bona sunt praecepta, » si legitime his utamur. Eo quippe ipso quo firmissime creditur, « Deum justum et bonum impossibilia non potuisse praecipere¹; » hinc admonetur, et in facilibus quid agamus, et in difficilibus quid petamus. Omnia quippe fiunt facilia charitati: « cui uni Christi sarcina levis est, » aut ea una est sarcina ipsa quae levis est². Secundum hoc dictum est: « Et praecepta ejus gravia non sunt³: » ut cui gravia sunt, consideret non potuisse divinitus dici, « Gravia non sunt, » nisi quia potest esse cordis affectus cui gravia non sunt, et petat quo destituitur, ut impleat quod jubetur⁴. Et quod dicitur ad Israëlem in Deuteronomio⁵, si pie, si sancte, si spiritaliter intelligatur, hoc idem significat: quia utique cum hoc testimonium commemorasset Apostolus, « Prope te est verbum in ore tuo, et in corde tuo⁶, (quod hic habet (24), in manibus tuis; » in corde enim sunt spirituales manus:) « Hoc est, inquit, verbum fidei quod praedicamus. Conversus ergo quisque, sicut ibi praecipitur, ad Dominum Deum suum ex toto corde suo, et ex tota anima sua, mandatum Dei non habebit grave. Quomodo est enim grave, cum sit dilectionis mandatum? Aut enim quisque non diligit, et ideo grave est: aut diligit, et grave esse non potest. Diligit autem, si quod illic admonetur Israëlem, conversus

¹ 1 Tim. i, 8. — ² Matth. xi, 30. — ³ 1 Joan. v, 3. — ⁴ Confer lib. de perfectione justitiae, c. 10. — ⁵ Deut. xxx, 14. — ⁶ Rom. x, 8.

fuerit ad Dominum Deum suum ex toto corde suo, et ex tota anima sua. « Mandatum, inquit, novum do vobis, » ut vos invicem diligatis¹: » et, « Qui diligit proximum, » legem implevit²: » et, « Plenitudo legis, charitas³. » Secundum hoc et illud dictum est: « Si ambularent semitas bonas, invenissent utique semitas justitiae leves⁴. » Quomodo ergo dicitur, « Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras⁵: » nisi quia utrumque verum est? Durae sunt timori, leves amori.

LXXXIV. Charitas ergo inchoata, inchoata justitia est: charitas propecta, propecta justitia est; charitas magna, magna justitia est; charitas perfecta, perfecta justitia est: sed « Charitas de corde puro, et conscientia » bona, et fide non ficta; » Quae tunc maxima est in hac vita, quando pro illa ipsa contemnitur vita: sed miror si non habet quo crescat, cum de mortali excesserit vita. Ubicumque autem et quodcumque ita plena sit, ut ei non sit quod adjiciatur; non tamen diffunditur in cordibus nostris, vel naturae, vel voluntatis opibus quae sunt in nobis, sed per Spiritum sanctum qui datus est nobis, qui et infirmitati nostrae opitulatur, et sanitati cooperatur. Ipsa est enim gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, cui est cum Patre et Spiritu sancto aeternitas, bonitas, in saecula saeculorum. Amen.

¹ Joan. xiii, 34. — ² Rom. xiii, 8. — ³ Ibid. 10. — ⁴ Prov. ii, juxta lxx. — ⁵ Psal. xvi, 4.